

Doen de psychotische verschijnselen verminderen. Hebben een effect op positieve symptomen (wanen, hallucinaties) en sommigen ook op negatieve symptomen (spraakarmoede, apathie en initiatiefverlies). Deze effecten kunnen voor een groot deel uitgelegd worden door antagonisme ter hoogte van de centrale en perifere dopaminereceptoren. Er is een onderscheid in 2 groepen, hoewel geen van beide groepen homogeen zijn. Bij de keuze van een antipsychoticum spelen factoren zoals individuele respons, ongewenste effecten, therapietrouw en kostprijs een belangrijke rol.

➤ GROEPEN

1. KLASSIEKE/ TYPISCHE ANTIPSYCHOTICA

Butyrofenonen: haloperidol: Haldol®, bromperidol: Impromen®, droperidol: Dehydrobenzperidol®, dipamperon: Dipiperon®
 Difenybutylaminen: fluspirileen: Imap®, pimozide: Orap®
 Fenothiazinen: levomepromazine: Nozinan®, prothipendyl: Dominal®
 Thioxanthenen: flupentixol: Fluanxol®, zuclopenthixol: Clopixol®, Clotiapine: Etumine®
 Thiocantheen + TCA: Deanxit® = flupentixol + melitracen (af te raden, antidepressiva is hierin ondergedoseerd)
 Benzamides: amisulpiride: Solian®, dogmatil: Sulpiride®, tiapridal: Tiapridal®

Neveneffecten: Hinderlijke dosisgerelateerde extrapiramidale bijwerkingen
 Sedatie (butyrofenonen) – fotosensibiliteit, pigmentatie (huid en cornea), huiduitslag, hepatitis (vnl. fenothiazinen/thioxanthenen)

- Evidentie voor werking van lage dosering bij negatieve symptomen. Hoge dosering geeft meer bijwerkingen. Soms moeilijk onderscheid tussen negatieve symptomen en extrapiramidale nevenwerkingen.

2. ATYPISCHE ANTIPSYCHOTICA

Aripiprazole: Abilify®, asenapine: Sycrest®, clozapine: Leponex®, olanzapine: Zyprexa®, paliperidon: Invega®, quetiapine: seroquel®
 risperdone: risperdal®, sertindol: serdolect®
 Geen eenduidig omschreven criteria/ heterogene groep
 Minder extrapiramidale bijwerkingen
 Grotere werkzaamheid op negatieve symptomen
 Werkzaamheid bij therapieresistente patiënte

➤ INDICATIES:

PSYCHISCHE PROBLEMEN

- Psychosen (klassieke antipsychotica)
- Schizofrenie (atypische antipsychotica, indien therapieresistent: clozapine of sertindol)
- Psychotische of manische symptomen van schizoaffectieve stoornis (paliperidon)
- Manie (typische antipsychotica)
 - Acute manie: antipsychotica + lithium of carbamazepine of valproïnezuur
 - Preventie van recidief bij bipolaire stoornis: olanzapine, aripiprazol en quetiapine
- Bipolaire depressie (quetiapine)
- Add-on die onvoldoende reageert op een antidepressivum (quetiapine)
- Hevige agitatie en onrust (typische antipsychotica)
- Kortdurende behandeling van agressie bij alzheimerpatiënten (risperdon)
- (Kortdurende behandeling van) agressie bij kinderen met psychische problemen (pimamperon, risperdon)
- Delier haloperidol
- Psychotische aandoening bij ziekte van Parkinson (clozapine): beperkte indicatie
- Tics en choreatische bewegingen (haloperidol)

LICHAMELIJKE PROBLEMEN

- Braken (haloperidol)
- Persisterende hik (chloorpromazine)
- Vertigo (sulpiride)

➤ CONTRA-INDICATIES/ NEVENEFFECTEN/ VOORZORGEN:

Contra-indicaties: Voorgeschiedenis van beenmergdepressie of agranulocytose: best geen clozapine
 Risicofactoren voor QT-verlenging, feochromocytoom

Algemene neveneffecten:

Omwille van alfa-adrenoceptorblokkerende eigenschappen zijn ouderen gevoelig (orthostatische hypotensie)
 QT- verlenging met chloorpromazine, pimozide, (parenteraal) haloperidol en sertindol: niet bij hartaandoeningen te starten
 Tardieve dyskinesieën, bij chronische toediening soms irreversibel (vnl. onwillekeurige orofaciale en axiale bewegingen)
 Ernstige lever- en nierfunctiestoornissen zijn relatieve CI (gevaar voor accumulatie)
 Hyperprolactinemie – bij langdurige behandeling kan dit leiden tot amenorroe, galactorroe en gynaecomastie (vnl. klassiek)
 Metabole ongewenste effecten (gewichtstoename, hyperglycemie en dyslipidemie) (vnl. atypisch)

Specifieke contra-indicaties/neveneffecten per product:

Clozapine: hypersalivatie
Agranulocytose (1-2%) bloedname eerste 4 maanden wekelijks! En nadien maandelijks
Myocarditis en cardiomyopathie, DVT en longembool
Verlagen van convulsiedrempel
Risperidon: verhoogt de prolactine spiegel/ aripiprazol geringe verlaging van de prolactinespiegel
Olanzapine: slaperigheid, DVT en longembool
Quetiapine: slaperigheid, droge mond, urineretentie/ urine-incontinentie.
Aripiprazol: slapeloosheid

Opvolging: Regelmatig controle van gewicht, bloeddruk, glycemie en lipiden, lever- en nierfunctie. Bij clozapine is een controle van de bloedcellen + formule wekelijks aan te raden de eerste weken nadien maandelijks.

Dosis: best zo laag mogelijk + zo kort mogelijk

➤ **WIST JE DAT?**

- Duidelijke evidentie omtrent gunstig effect van antipsychotica bij schizofrene stoornis (NNT = 6)
- Continueren van antipsychotica toont een gunstig effect op terugval
- Er is geen verschil in effectiviteit tussen typische en atypische antipsychotica
- Quetiapine kan worden gebruikt als een pempmiddel met een sterk euforisch effect, vnl. bij patiënten met een verslaving of een borderline-persoonlijkhedstoornis.
- Bij patiënten met dementie is voor de verschillende klassen van antipsychotica een verhoogd risico van CVA en plots overlijden vastgesteld. Antipsychotica dienen hier zo veel mogelijk worden gemeden. Indien toch gebruikt: korte behandelingsduur met vastleggen van STOP-datum – best geleidelijk afbouwen.
Bij een acute verwardheid met agitatie waarbij een sederende behandeling noodzakelijk is, gaat de voorkeur uit naar een middellang werkend benzodiazepine. Enkel in een psychotische context is het soms nuttig een antipsychoticum te associëren (haloperidol).
- Geen indicatie bij slapeloosheid, angst en depressie.